

TIDSKRIFTER OCH DAGSPRESS

Hotet mot den biologiska miljön

Hur skall vi kunna komma tillrätta med de elementära risker som uppstår i den artificiella miljö som vi håller på att skapa åt oss? *Dagens Nyheter* har med säkerhet uppfattat situationen riktigt då tidningen starkt talat för en fortsatt utveckling av forskningsverksamheten ifråga om de biologiska riskerna. Det kan krävas stora insatser. Bakgrunden är mörk och delvis förvirrande.

Stora delar av Sydasiens, Medelhavsområdet, hela Nordafrika är tragiska monument över århundradens rovdrift med skogar och annan vegetation, förstörd vattenförsörjning, jordens försaltning och utarmning på livsviktiga ämnen för näringskedjorna. Genom årtusenden visste man inte bättre eller lät nedärvd kunskap stå tillbaka för korttidsmål.

I vår tid skapar en mycket intensivare kemisk-teknisk-industriell invasion av livsmiljöerna materiella standardhöjningar utan motstycke. Men den bäddar också för bakslag utan motstycke och till stor del utan återvänder. Redan massmedicinen påskyndar befolkningsexplosionen som börjat skaka kontinenten ur stagnationens så kallade harmoni och bär växande nöd och kaos, med eller utan revolutioner. Den industriella jätteaptiten på naturresurser, från olja och kol till mark, vatten och luft, kan delvis, men också bara delvis, kompenseras med nya energikällor och reningsaktioner mot förgiftningssymtomen, förutsatt att ett senfärdigt uppvaknande inför riskerna chocar fram tillräckliga krafttag. Ba-

ra här i landet behöver vi till exempel satsa 500 miljoner årligen bara på vattenrening. Luftsmutsningen kräver drastiska ingrepp i bostadsuppvärmning, industridrift och bilismens rätt att gasa ned städerna.

Att det kan behövas en brutalt nyväckt allmänopinion — som då ibland från experthåll måste te sig yrvaken och uppjagad — för att påskynda miljöskyddet visar sådana exempel som provstoppsavtalet, medicinkontrollens skärpning efter neurosedynet och nu senast (den otillräckliga) attacken mot kvicksilverbetningen. Även där riskmedvetandet finns kan det annars undertryckas inom branscher med stora intressen att bevaka — jordbruket, livsmedelsindustrin, den kemisk-tekniska industrin, bilbranschen, atomkraftanläggningarna eller hos kommuner och andra bostadshuvudmän med traditionella värmeanläggningar.

Och även politikerna verkar ofta vara kluvna mellan lusten att visa ansvarskänsla och olusten att kanske odla stämningar som tvingar till drastisk lagstiftning, konflikter med mäktiga sektorer, nya prioriteringar i samhällsarbetet (se bara forskarbristen!) eller höjda skatter för miljöskyddets skull. Inte heller ansvariga myndigheter eller vetenskapsmännen lyckas alltid övervinna obehaget att slå larm innan man är fullt viss eller på andras ansvarsfält. Ibland dämpas de också av resignation inför en förment ofrånkomlig teknisk-vetenskaplig utveckling eller ser som sin främsta uppgift att utfärda lugnande förklaringar, mindre för att sakförhållandena egentligen är lugnande, än för att föga är att göra.

— — —

Den satsning på biokemisk och annan skyddsforskning för biologisk balans som nu växer fram måste ges praktisk tillämpning, hellre provisoriskt och för tidigt än definitivt för sent; när kommer exempelvis kommerskollegium med sina maximivärden för biocid- och andra giftrester i livsmedel? Sådan tillämpning kan också, som forskningsberedningen påvisat i en promemoria, spara enorma ekonomiska värden som nu går till spillo genom mikrobiell förstöring av råvaror, livsmedel, industriprodukter. Ur avfallsprodukter som nu försvinner eller förgiftar kan man i stället tillvarata enzymer, hormoner, proteiner och andra livets byggstenar. Redan ekonomiskt borde därför det biologiska miljövärdet löna sig, om det ges resurser och opinionstryck nog. Men framför allt är det i elementär mening livsviktigt för denna civilisation och för kommande släkten.

Både på ledarplats och i inlämningspalter har opinionsyttringarna beträffande kvicksilverbetningen varit livliga under senare tid. *Svenska Dagbladet* hade den 14 september en ledare om kvicksilverbetningen och dess skadlighet för fågellivet. Häremot protesterar professorn vid växtfysiologiska institutionen i Lund H. G. Burström i brev till redaktören vari han menar att fågeldöden inte bara kan skyllas på kvicksilverförgiftning eller på andra biocider. Utrotningen av ogräs med vilka medel det än vara må, mekaniska

eller kemiska, medför att djuren försvinner som är beroende av denna växtlighet. Professorn resonerar som om skogar och ängar och buskage utanför vägkanter och åkrar inte fanns. Effektiva åtgärder skulle innebära, säger han, att bönderna skulle förbjudas att hålla efter ogräs och buskage. Det skulle inte få finnas något gräs på vägkanter och gårdsplaner, man skulle behöva tillse att säden torkas i skylar på åkern för att trygga tillgång på spillsäd etc.

Varsamhet med P-piller

Ingen behöver tro att läkare och andra sakkunniga är ute för att oro och nedvärdera preventivpillren. Det är stora förväntningar som ställs på de nya antikonceptionsmedlen liksom ifråga om så många andra droger som förts i marknaden. För medicinalstyrelsen och läkarna är det en självklar uppgift att noga följa förloppet och redovisa erfarenheterna av nya medel vilka de än vara må. Det var därför naturligt att medicinalstyrelsen i september ordnade en konferens om P-pillren med ett antal experter. Följden blev nya upplysningar och nya anvisningar från styrelsen. (De tidningar som förut rasat iväg har svårt att smälta saken).

Svenska Dagbladet gör en sammanfattning och en redogörelse.

När professor Erik Ask-Upmark nyligen fäste uppmärksamheten på av honom konstaterade oroande symtom på allvarliga komplikationer vid användningen av s.k. preventivtabletter, hastade tidningar som Dagens Nyheter (fp) och Stockholms-Tidningen (s) att högljutt försäkra att han var ute i ogjort väder. Medicinalstyrelsen och läkarexperten har intagit en annan ståndpunkt än dessa sorglösa kritiker. Generaldirektör Engel har förklarat att man måste fästa det största avseende vid de rapporterade fallen av trombos —

Professor Burström har ingen tröst att komma med och alls inte några upplysningar om hur vi skall vårda oss om naturen.

”Så länge vårt land har tillräcklig produktion av livsmedel går det bra men sedan går det inte längre. Meningen är att naturreservaten skall bevaras, men med eller utan betningsmedel så kommer den tysta våren till kulturbygden. Det är biologiskt ofrånkomligt och bara en tidsfråga”.

Det är flera professorer och lärda som borde skämmas ganska

ordentligt för att de inte tidigare observerat vad som var på väg att hända.

Fil. lic. Karl Gustav Rosén från strålningsbiologiska institutionen vid Stockholms universitet reagerade mot Burström och konstaterar att det tydligen förbigått växtfysiologen att ett stort vetenskapligt material med all tydlighet numera stöder de synpunkter som tidigare framförts av Svenska Dagbladet.

blodpropp — så mycket mera som skador av allvarlig natur förekommit.

De som sökt nedvärdera hr Ask-Upmarks varning har som bekant åberopat vissa omfattande statistiska undersökningar, som syntes ge vid handen att ingen ökad frekvens av tromboser knutnat konstateras i samband med användningen av p-tabletter. Olyckligtvis ligger det inte så enkelt till att saken kan avgöras endast på grundval av sådant material. Några under betryggande vetenskaplig kontroll anordnade jämförande undersökningar har ej företagits — med hänsyn till föreliggande indicier på trombosrisk är det för övrigt i hög grad tveksamt om sådana undersökningar ur etisk synpunkt skulle kunna anses försvarliga. Det material som åberopas består alltså av uppgifter bakåt i tiden, där brister i diagnoserna och ofullständigheter vid datainsamlingen kan antagas ha — i okontrollerbar utsträckning — påverkat resultaten; i något fall kan dessvärre tydligen ej heller tveksamhet inför undersökningarnas opartiskhet uteslutas.

Om alltså de omtalade massundersökningarna med deras prydliga och lugnande siffror tills vidare måste betraktas med viss skepsis, återstår i nuvarande läge att så noggrant som möjligt studera de säkerställda fall av trombos i samband med p-medicinering som rapporterats till medicinalstyrelsen — åtta fall i Sverige är kända. Ett iögonenfallande faktum, som av allt att döma till-

matts en särskild vikt vid den medicinska bedömningen, är att en del av dessa inträffat hos helt unga kvinnor, bland vilka trombos eljest är utomordentligt sällsynt.

Medicinalstyrelsen har sett så allvarligt på läget att den anbefallt läkarna skärpt uppmärksamhet och större försiktighet vid utskrivandet av recept på p-tabletter. Självfallet finns det ingen anledning till panik. Däremot är det av stor vikt, att tabletterna inte användes utan läkarkontroll, bl.a. för att i tid konstatera om i ett visst fall sådana faktorer som i och för sig disponerar för trombos skulle föreligga.

Från skilda håll har påpekats, att även om en risk eventuellt skulle vara för handen, så måste denna under alla förhållanden anses vara ytterst liten. I nuvarande forskningsläge torde det i själva verket vara omöjligt att med nämnvärd säkerhet uttala sig i den frågan. Därtill kommer att det onekligen är en allvarlig värderingsfråga, vad som i ett sådant fall skall betraktas som en ”liten” risk. De skador, vars sammanhang med p-tabletterna diskuteras, är dock inga bagateller — både dödsfall och mer eller mindre svårartade invalidiseringar förekommer i materialet.

Stockholms-Tidningen döljer sin reträtt på ett sätt som man trott vara utdömt i modern journalistik.

P-pillren kommer att bli föremål för skärpt uppmärksamhet i

fortsättningen. Det blev resultatet av medicinalstyrelsens expertmöte på onsdagen.

Med tanke på den oro professor Erik Ask-Upmark, TV och press med förenade krafter hjälpt till att sprida kan sådana åtgärder anses befogade. Visserligen har de risker för biverkningar professor Ask-Upmark påtalat tidigare undersökts i USA och England utan att några samband mel-

lan användandet av preventivpiller och blodpropp har kunnat konstateras och visserligen har medicinalstyrelsen redan tidigare manat läkarna till försiktighet i vissa specialfall. Men eftersom full klarhet och nytt lugn inte lär skapas förrän en undersökning görs på det svenska materialet, är det bra att detta insamlas för bearbetning.

Det kan bl. a. vara av intresse

för kvinnor som äter preventivpiller att veta, om de skall använda s. k. byxgördel vid längre resor. Enligt professorn skulle de nämligen i så fall hamna i riskzonen.

Ingen av de stora tidningarna har brytt sig om att fråga Ask-Upmark om, hur den ursprungliga intervjuen misstolkats.

Edgware General Hospital, Edgware, Middlesex

Ett begränsat antal lediga platser finnas för kvalificerade fysikaliska terapeuter för att samla erfarenheter i ett stort engelskt sjukhus.

Den fysikaliska avdelningen är under utveckling och ger all modern behandling åt sjukhuspatienter och patienter i öppen vård. Förutom vanliga behandlingar finns en rehabiliteringsavdelning och två arbetsprövningsavdelningar. Sökande bör kunna engelska språket och vara villiga att registreras i the United Kingdom. All hjälp kommer att ges beträffande registrering och bostad m. m.

Sjukhuset är vackert beläget i utkanten av London och har bekväma förbindelser med stadens centrum. Som huvudstad och centrum för Englands kultur kan London tillfredsställa många olika intressen.

Begynnelselön 623—675 pund (beroende på kvalifikationer) och slutlön 829 pund per år.

Vidare underrättelser kan erhållas från The Secretary, Edgware General Hospital, Edgware, Middlesex, England.

SOCIALMEDICINSK TIDSKRIFT

Redaktion, expedition: Villagatan 5, Stockholm Ö.

Tel. 23 00 50 (växel). Postgiro 11 79.

Annonsavdelning: Red. Nils Byttner, Strandliden 60,

Vällingby. Tel. 38 52 99, 38 77 58

Redaktör och ansvarig utgivare:

Med. lic. Erik Husmark.

Redaktionssekreterare:

Vakant

Prenumerationspris: helår kr. 25:—, halvår

kr. 13:—. Studentprenumeration: helår kr.

13:—. Lösnummer kr. 3:—.

Tidskriften utkommer med 10 nummer per år (1 per mån. utom juli och aug.).

Återgivande helt eller delvis av originalartiklar ur SMT utan angivande av källan förbjudes.

ANNONSPRISER:

Omslagets andra och fjär-

de sida Kr. 400:—

Helsida „ 350:—

Halvsida Kr. 200:—

Kvartsida „ 125:—

mm-pris kr. 1:10 pr enkel spalt

Spalthöjd 210 mm

Spaltbredd 70 mm

Sidans bredd 150 mm (2spalter)